

„Prænt udi hans vantroe Siel denne salig Troe og Lære:
„Guldbrandsdøl blandt Norges Folk skal et evigt Fortrin bære.

Givet paa Regentsen den 18de Iunii Aar Kristi 1772.

Edvard Storm.

Fød Gulbrandsdøl, Huldretiener
og Jutulkrønet Skiald.

[Udskrift:]

Til den ægte Normand

Thomas Rosing

N° 552.

i / Kiøbenhavn.

Overkrigssekretær Jens Harboe og Generallieutenant: Andreas Harboe.

Ved Kapitain **H. W. Harbou.**

(Sluttet).

Andreas Harboe

blev født i Christiania d. 8. Mai 1648 og døbt d. 22. s. M. Henved 17 Aar gammel, d. 10. April 1665 blev han indskreven i Tøihusrullen „Fyrværkerkonst at lære“¹⁾ og maa vel have gjort sig bemærket ved mere end almindelig Duelighed, siden Kongen under 12 Marts 1669 befaler, at han skal nyde Fyrværkertraktament, „medens han udenlands forreiser, sig til vores Tjeneste ydermere dygtig at gjøre“²⁾. I de sex Aar, han var borte, har han vist navnlig været i hollandsk Tjeneste, hvor han var stegen til Styk- (: Artilleri-) Kapitain, da han i Sommeren 1675 ved den skaanske Krigs Udbrud reklameredes af den danske Minister i Haag. Hollænderne udbetalte ham nu rigtig hans Afregning og gave ham et godt Skjdsmaal med hjem, men en formelig Afsked fik han hverken dengang eller senere, da han bad derom — muligens dog, da Christian V 11 Aar derefter (d. 30. Oktober 1686) skrev meget indtrængende til Vilhelm af Oranien derom²⁾.

¹⁾ Sjæll. Tegnelser.

²⁾ Udenlandsk Registratur Nr. 6 fol. 104. Jvf. Krigskancelliets Indkomne-Sager 1675, 3. Kvartal.

Maaske er det de Erfaringer, han i denne berømte Felt-herres Skole har indhøstet med Hensyn til Artilleriets Anvendelse, der have forskaffet ham hans hurtige Avancement i Hjemmet: han bliver strax Kapitain, allerede i Juli 1676 er han Major og i Marts 1677 Oberstlieutenant af Artilleriet¹⁾ Under Krigen kommanderer han først Haandværkerkompagniet, hvorunder bl. A. Pontonnerer og Minører hørte, senere det „store Reserve- og Feltartilleri, som tillige gjør Tjeneste en Campagne, naar Attaquen er overstaaet“²⁾. Han deltog bl. A. i Beleiringerne af Helsingborg 1676 og Baahus 1678³⁾.

Endnu medens Krigen stod paa, havde Harboe efter Bevilning til Vielse i Huset af 5. Marts 1678⁴⁾ ægtet en velhavende Enke *Anna Bülcke*, Datter af den bekjendte Præsident i Kjøbenhavn og Kammerraad, tidligere Livlæge hos Christian IV, Dr. Peter Bülcke (Petrus Bullichius)⁵⁾ og hans anden Hustru Margrethe Titusdatter Thombs. Anna Bülckes første Mand (gift d. 8. Mai 1667) Jesper Sørensen Hjort havde været Landsdommer paa Sjælland og i nogle Aar tillige Forstander for Herlufsholm; han var født d. 3. Oktober 1641 og døde d. 23. Marts 1673 paa Kornerupgaard ved Roskilde⁶⁾, efterladende to Sønner

¹⁾ Meddelt af Hr. Oberstlieut. P. C. Bang, hvem jeg ogsaa skylder Tak for endel andre Oplysninger i det Følgende.

²⁾ Indkomne Sager 1678 Novbr.

³⁾ Vaupell: Den dansk-norske Hærs Historie I. S. 115, — Holmberg og Brusewitz: Bohus läns Beskrifning I. S. 141. Jfr. Suhms Samlinger 1. Bind II. S. 178.

⁴⁾ Sjæl. Registre.

⁵⁾ Om ham se Dansk biogr. Lexikon III. S. 273.

⁶⁾ Ved *Jesper Hjorts* Død udstedtes et latinsk Universitetsprogram. Han blev Student 1658, studerede først herhjemme, reiste udenlands 1663—66, studerede i Leyden (jvf. Personalhist. Tidsskr. 2. R. IV. S. 306) og i Padua, hvor han et Aar beklædte Værdigheden som Syndicus. ¹⁰/₂ 1668 fik han Bestalling (Sjæl. Reg.) som Landsdommer paa Sjælland efter Christen Steensen (begr. i Roskilde Domkirke ²⁹/₁ 1669) og ¹⁴/₁₁ 1668 gives kgl. Konfirmation paa hans Udnævnelse til Forstander for Herlufsholm efter Christen Bollesen (Luxdorph), da Hjort var „en bekvem Mand, der med nogen Forstrækning kunde komme Skolen tilhjælp“ (Sjæl. Reg.). Han beklædte Stillingen ¹/₆ 1669—¹/₆ 1671, og, imod hvad der angives i Melchiors Herlufsholm, S. 72—73, roser Programmet hans Virksomhed, navnlig af de forfaldne Bygningers Restauration. Han døde af Brystsyge.

Hans Forældre vare Rektor ved Kjøbenhavns latinske Skole, senere

og en Datter; en Søn var død spæd. I Ægteskabet med Harboe blev Anna Bülcke Moder til en Datter, Ursula Cathrine, der blev gift med Kammerjunker, senere Konferentsraad, Fr. Chr. Helm (se ndf.).

Da den skaanske Feide var endt, kom Harboe i Efteraaret 1679 til Holsten som Chef for Tøihuset i Glückstadt og det der og i de nærliggende Smaaafæstninger garnisonerende Artillerikompani; han blev derhos stillet i et overordnet Forhold til hele Artilleristyrken i Fyrstendømmerne og Grevskaberne i Slesvig, Holsten og Oldenburg. De følgende Aar træffe vi ham i travl Virksomhed med at bringe dette Artilleri paa en mere tidssvarende Fod. Han inspicerer Bestykningen af Fæstningerne, iværksætter en Omfordeling af denne, konstruerer selv de fornødne Transportmidler og kontrollerer ny anskaffede Piecer. Med de bestandige Forviklinger for Øie, som paa disse Kanter truede Riget med Hamborg, Gottorp o. Fl., er han dog navnlig optaget af at indrette „eine regulirte Feldartilleri, so minutlich auf eine Bagatelle nahe marchiren kann.“ Han opretter nye Kompagnier, og til disse hverver han, foruden Konstabler og Haandlangere, „Pontsgaster“ fra Ellfartøierne, Minører fra tyske Bjergværker, Haandværkere og Kudske; navnlig de sidste var det vanskeligt at faa tilveiebragt i tilstrækkeligt Antal¹⁾.

Da 1683 en Del af Hæren i Anledning af de omtalte Stridigheder blev trukken sammen i Holsten, var Harboe, der d. 11. Mai 1682 var udnævnt til Oberst, selvskreven som Fører for den mobiliserede Styrkes Artilleri og ligesaa den paafølgende Sommer. Da saa Hæren i Efteraaret 1684 atter indskrænkedes, blev der samtidig givet den ikke reducerede Del af Felt- og Fæstningsartilleriet i Holsten en fastere Organisation som Korps i Lighed med Fødfolkets og Rytteriets Regimenter. Harboe blev naturlig Chef for Korpset, der kom til at bestaa af 1 Fyr- og Haandværkerkompani ved Tøihuset i Glückstadt og 6 ligestærke

---

Professor ethices ved Universitetet, Mag. Søren Pedersen Kalundborg og Kirsten Jespersdatter Buchman. Over hans Slægt findes en meget ufuldstændig Stamtavle i Gjessings Jubellærere II., 1, S. 180 f.

¹⁾ Krigskancelliets Indkomne Breve 1682—84.

Artillerikompanier fordelte til Fæstningerne Glückstadt 3, Krempe 1, Rendsborg 1, Frederiksort og Gottorp f. 1689 blev ogsaa Artilleriet i Oldenborg lagt ind under Korpset som et syvende Kompagni, dog med en noget forskjellig Sammensætning¹⁾.

I denne Periode falder ogsaa Harboes Virksomhed som Konstruktor, og det er da navnlig denne, der ved Siden af hans tragiske Endeligt, har bragt hans Navn til Efterverdenen. Fra 1681 af støbtes for Holstenske Artilleri en 3 $\mathcal{W}$'s Regimentskanon, der bar hans Mærke A H B, og hvortil han uden Tvivl har givet Tegningen. Sex Aar senere paabegyndtes Støbningen af en Række Piecer, som ifølge Traditionen, der har givet den Navnet „det gamle danske“ eller „Harboes“ System, skal være approberet ved en Ordonants af 1680. Denne kan dog nu ikke paa-vises, ligesaa lidt som, at Harboe virkelig er Faderen dertil. Det er det første egentlige Kalibersystem hertillands og er let kjendeligt paa de som Elefantsnabler formede Hanke. Systemet, hvis Tegninger og Konstruktionstabeller endnu haves, bestod egentlig af 10 Piecer, men det er nu paaavist²⁾, at kun 4 af disse ere komne til Udførelse, samt at en anden nærbeslægtet, men i det Ydre lidt afvigende Række, der ligeledes tilskrives Harboe, kun har eksisteret paa Papiret. Støbningen begyndte som sagt 1687 hos Albert Benninck i Lübek, fra 1693 ligeledes i Kjøbenhavn, og i henved 100 Aar derefter vedblev man at støbe Kanoner efter „Harboes System“ — indtil 1763 næsten med Udelukkelse af ethvert andet.

Harboe havde i disse Aar Garnison i Glückstadt, hvor han d. 5. April 1690 blev Kommandant; i denne Egenskab tog han sig bl. A. af Byens Havnevæsen³⁾. D. 12. December 1692 approberedes et af ham udarbejdet Projekt til de holstenske Fæstningers Bestykning, hvis praktiske Iværksættelse ligeledes overdroges ham⁴⁾. Tillige fik han, som rimeligt var, Del i de fortifikatoriske

¹⁾ Militæretater og Reglementer. Kgl. Ordre til Generalkommissariatet for 1684.

²⁾ O. Blom: Ældre danske Metal- og Jernstykker, S. 93 ff.

³⁾ Geheimearkivets Aarsberetninger VI., S. 259, 336 og 341.

⁴⁾ Samme Værk VI., S. 335 og 336, VII., S. 5 og 17.

Arbejder, der ved samme Tid foretoges i Hertugdømmerne, navnlig Anlæggelsen af Rendsborgs Neuwerk¹⁾.

I Sommeren 1693 fungerede Harboe — som Aaret forud havde været en af de Første, der indviedes i Konges Forehavende mod Ratzeborg — som Artillerikommandør ved Fæstningens Beleiring og blev som Løn for sin Virksomhed ved denne Leilighed d. 4. Novbr. s. A. udnævnt til Generalmajor tilfods med 2000 Rdl. Gage²⁾.

Kort iforveien havde han havt et Par opsigtsvækkende Stridigheder, den ene med sin Forgænger som Kommandant i Glückstadt, Oberst Hartvig v. Passau, den anden med Hofmarskal Raben. Passau, der havde udfordret Harboe, blev af Krigsretten dømt til Døden, men strax benaadet mod at gjøre sin Modpart høitidelig Afbigt. Striden med Raben endte som omtalt ovenfor (Side 10), ligeledes i Favor af Andreas Harboe, der til yderligere Satisfaktion gennem tyske Kancelli fik det Testimonium af Kongen, at han sig altid saaledes havde komporteret, som det en nidkjær og tapper Officier bør og vel anstaar³⁾.

D. 31. Marts 1695 lod Harboe en „Mohr“ døbe med Navnet Christian Andreas, saantidig med at Viceadmiral Matthias Paulsen og Geheimeraad Baron Lilieneron, ligeledes i Glückstadt, lode hver sin Neger døbe. — Samme Sommer reiste Harboe udenlands og overværede som Tilskuer Namurs Beleiring, hvorom han indsendte en Relation til Kongen⁴⁾.

D. 15. Januar 1698 afgav Harboe atter Kommandantskabet i Glückstadt til Passau, idet Stabskvarteret for Holstenske Artillerikorps blev forlagt til Rendsborg, hvor det siden blev. Her byggede Harboe sig i Prinzenstrasse i Neuwerk en Gaard, vistnok den senere Kommandantbolig⁵⁾; i hvert Fald maa det efter Tidens og Stedets Forhold have været en anselig Bygning, siden

¹⁾ Samme Værk VI., S. 314.

²⁾ Samme Værk VI., S. 288, VII., S. 44—45 og 63.

³⁾ Samme Værk VII., S. 24 og C. v. Lente, Pakke 23 Nr. 78 og 80.

⁴⁾ Jahn: De danske Auxiliærtropper I. S. 143.

⁵⁾ Wegener: Rendsborg, S. 176 og 188; jvf. Bilag til kgl. Resolution af ²²/₄ 1735 paa Generalkommissariatets Memorial om Udvidelse af Arsenalet i Rendsborg.

den, da Slottet var stærkt forfaldent, gjentagende blev benyttet til at logere gennemreisende fyrstelige Personer: 1713 Czar Peter, 1721 Kronprindsen (Christian VI) med Gemalinde¹⁾.

Det synes ogsaa, som om Harboe i disse Aar har eiet det i Wilstermarck, omtr. 2 Mil fra Glückstadt, liggende „Kancelligods“ Bekdorf („die Böckhöfe“, som det ogsaa kaldes), thi som dettes Eier nævnes²⁾ mellem Feltmarskal Eberstein og Friherre v. Reichenbach „die Familie von Harboe“. Undersøgelser i lokale Arkiver have dog ikke givet noget nærmere herom, hvorimod Opgivelsen for de to andre Eieres Vedkommende finder Bekræftelse andetsteds³⁾. — Det kan ogsaa nævnes, at Harboe eiede noget Gods paa Sjælland (muligen har hans Hustru bragt det med fra sin første Mand) nemlig Torstrupgaard (maaske det nuværende Mallingsminde i Tostrup Sogn, Merløse Hrd.) og en Gaard i Pederstrup. Godset var oprindelig Krongods, udlagt til Proviantmester Hans Villumsen; det skulde nu efter Indstilling af „Revisionskommissionen“ atter inddrages. Ved sin „høigenigte Gönner“, Rentemester Peter Brandts Mellemkunst fik Harboe dog som særlig Begunstigelse Lov til at beholde det mod, at der afkortedes Hans Villumsens Arvinger, hos hvem han ellers skulde have søgt Erstatning, 50 Rdl. pr. Tønde Hartkorn⁴⁾.

¹⁾ Büschings Magazin XVII., S. 318. A. v. Warnstedt: Rendsborg, S. 209.

²⁾ I. v. Schröder: Topographie der Herzogthümer Holstein u. Lauenburg, S. 40.

³⁾ *Ernst Albrecht v. Eberstein* (1605—1676), dansk Feltmarskal og Guvernør i Holsten, boede som saadan i Glückstadt; han købte af Kong Frederik III. Bekdorf, der gik i Arv til hans 3 yngste Sønner, men disse synes snart at have afhændet Godset (L. F. v. Eberstein: *Urkundliche Nachträge III zu den geschichtlichen Nachrichten von der Familie E.* S. 113 f.). — Rigsfriherre *Christian Ernst v. Reichenbach* den Yngre var 1709—15 dansk Land- og Regjeringsraad i Hertugdømmet Bremen og erhvervede Bekdorf (Benzons Stamtavle R.; Kneschke: *Allgem. deutsches Adelslexicon VII*, S. 416).

⁴⁾ Rentekammerets Resolutionsprotokol 1682 ¹⁴/₁₀. Militærsager i Rentekammerarkivet Design. A. i 62 (Brev af ²⁸/₃ s. A. fra Harboe til Brandt). Jvf. E. Holm: *Danmark-Norges indre Historie 1660—1720 II*. S. 189 f. og Rett. og Tilf. S. 78 f. — Da Anna Bülcke skiftede med sine Børn af 1ste Ægteskab omtales, at Jesper Hjort har efterladt endel Jordegods, baade øde og besat; Sjæl. Tegnelser 1678 ¹⁸/₁, jvf. ogsaa 1671 ¹⁹/₇ og 1672 ¹⁹/₆.

I Felttoget i Holsten 1700 fungerede Harboe atter som Artillerikommandør og var endnu dengang den Eneste, der forstod at bygge en Pontonbro¹⁾; men med Freden i Travendal sluttede hans Virksomhed som Artillerist — fra nu af og til sin Dødsdøds foer han vide om i Europa som General ved de til fremmede Magter afgivne Auxiliærkorps. Kommandoen over Holstenske Artilleri afgav han til Oberst Martin Jacob Wilster, fra først af dog kun midlertidig, da den gamle Chef vel nødig helt vilde slippe det Korps, han selv havde dannet; Andreas Harboe var desuden en praktisk Mand, der ligesom Broderen vel vidste, hvad Penge vare værd, og ikke uden Nødvendighed gav Afkald paa de Indtægter, der fulgte med Korpsets Administration. Den 12. Mai 1705 fik han dog Ordre til at aflevere „die Mundirungsgelder und was sonsten von der Artillerie dependiret“ til Wilster, der altsaa nu blev virkelig Chef, men denne Aflevering gav, bl. A. paa Grund af en Regimentskvartermester Beselins Fallit, Anledning til Processer, der først sluttedes længe efter Harboes Død²⁾.

I Oktober 1700 gik Harboe til Sachsen som Næstkommanderende ved det under Hertug Carl Rudolph af Würtemberg afsendte danske Hjelpekorps. Aaret efter fik Korpsset anden Bestemmelse; Hovedparten gik under Christian Gyldenløve syd paa i keiserlig Tjeneste, medens Resten indlemmedes i det Korps, som under Würtembergs Kommando overlodes England og Generalstaterne. Ved dette Korps ansattes Harboe som Generalmajor over Infanteriet og Chef for 2. Bataillon af Sjælandske Infanteriregiment. Da Hertugen og Generallieutenant Jobst Scholten gik i Forveien med de i Danmark værende Regimenter, blev Harboe i nogen Tid tilbage i Glückstadt for at lede Overleveringen og Indskibningen af de fra Sachsen kommende Tropper; d. 7. November 1701 indskibedes disse i Altona til Holland³⁾.

¹⁾ Vaupell: Den dansk-norske Hærs Historie I. S. 262. — Chr. v. Lente Pakke 28 Nr. 9.

²⁾ Protokol o. kgl. udfærdigede Expeditioner 1703 ²⁵/₈, 1705 ¹²/₆, 1711 ²⁰/₈, 1713 ²⁴/₈, 1714 ¹⁹/₁.

³⁾ Jahn: De danske Auxiliair-Tropper II. S. 18—19.

I Felttoget 1702 stod Harboe med 5 danske Batailloner under Befaling af den berømte hollandske General Coehoorn og deltog i Kampene om forskjellige mindre Fæstninger i det vestlige Flandern¹⁾. Næste Foraar (1703) sendtes han til Marlboroughs Hær, der stod ved Rhinen, men som efter at have indtaget Bonn gik til Maastricht, hvor efterhaanden hele det danske Korps stødte til. I August Maaned deltog Harboe i Beleiringen af Huy og stormede d. 25. s. M. Fæstningen i Spidsen for 400 Grenaderer, sekunderede af 3 Batailloner²⁾. Da Tropperne i April 1704 forlode deres Vinterkvarterer, hørte Harboe til det Korps, der under den danske Generallieutenant Scholten samledes ved Haccourt³⁾, men i det paafølgende Felttog, der endte med Slaget ved Höchstädt, kom han ikke til at deltage. Adam Frederik Trampe, Gyldenløves Efterfølger som Chef for det i Keiserens Tjeneste staaende danske Korps, var nemlig afgaaet ved Døden, og Harboe blev d. 25. Juni udnævnt til hans Efterfølger samt til Generallieutenant, idet han tillige ombyttede sin Sjællandske Bataillon med et af de til hans nye Korps hørende Infanteriregimenter⁴⁾.

D. 16. Februar 1705 fik Harboe det hvide Baand og valgte til Symbolum: „Utroqve clarescere pulchrum“⁵⁾, hvorved han vel har tænkt paa sin dobbelte Virksomhed som Organisator i Fred og Fører i Krig. Som omtalt ovenfor (Side 19) var han d. 30. Mai 1684 sammen med sin Broder optaget i den danske Adel⁶⁾.

Under Felttogene i Flandern havde Harboe havt den ene af sine Stifsønner, Severin Hjort⁷⁾, hos sig. Efter Harboes An-

¹⁾ Samme Skr. S. 42 og 51.

²⁾ Samme Skr. S. 68—69.

³⁾ Samme Skr. S. 89.

⁴⁾ Dette Regiment blev, efter flere Gange at have skiftet Navn, 1842 Stammen for den nuværende 9. Bataillon.

⁵⁾ B. Moe: Tidsskrift for den norske Personhistorie. Ny Række, S. 279.

⁶⁾ Hans Adels- og Ridderpatenter, begge paa Pergament, der paa Grund af Navneligheden vare komne i en af mine Slægtninges Besiddelse, ere skjænkede til Rigsarkivet.

⁷⁾ Severin *Caspar* Hjort (som han undertiden kaldes efter Faderen; jvf. dette Tidsskrifts 2. Række IV. S. 278, Anm. 2) blev 1686 Fyrværker ved Holsts Artilleri, 1688 Færnik ved Dronn. Livregt., s. A. Sekltnt. v. Garden til-

modning var denne i Foraaret 1702 ansat som Adjutant hos ham; i Mai 1703 faldt Hjort i fransk Fangenskab (med Harboes og Hertugens Bagage), men synes snart at være bleven frigiven. Samme Efteraar fik Harboe Hertugen af Würtemberg til at indstille Hjort til Brigademajor og til et ledigt Kompagni i Stif-faderens Bataillon; rigtignok havde Overkriigssekretæren, Geheime-raad Lente, anmodet Hertugen om at bringe hans Søstersøn Frederik Hugo Hesse¹⁾, der da stod som Kapitainlieutenant ved samme Bataillon, i Forslag til det første ledige Kompagni, men Hertugen undskyldte sig med, at det her omhandlede var i saa slet Forfatning, at Hesse ikke kunde være tjent dermed. Den samme Omstændighed benyttede Hjort til strax efter at have faaet Kompagniet at erklære, at han ikke ønskede at overtage det, medmindre han samtidig fik Majors Karakter, hvad der da ogsaa tilstodes ham²⁾. Hele Historien kan nok se ud til at være sat i Scene for at bringe Hjort frem, men hans Beskyttere havde ogsaa Ære af ham; han var en udmærket flink Brigademajor (et Slags Stabschef); om hans Forhold i Slaget ved Malplaquet 1709 udtaler f. Ex. et Øienvidne, at han, „i en særdeles Hastighed

---

fods, 1690 Prmltnt., $\frac{4}{10}$ s. A. Kapt. v. Pr. Christians Inf. Regt., 1694—95 i Frankrig ved Royal Danois (A. Tuxen, Mil. Tidsskr. XVII S. 369 f.), 1700 i Sachsen, 1701 i Italien, $\frac{2}{3}$ 1702 Adjutant hos Harboe i Flandern, $\frac{4}{12}$ 1703 til 2. Sjæl. Batl. samt Brigademajor, $\frac{25}{12}$ s. A. Majors, $\frac{2}{8}$ 1709 Oberstltns. Karakt. $\frac{4}{10}$ 1709 virkl. Oberstltn. v. 1. Batl. af Pr. Carls Regt., $\frac{19}{11}$ 1710 Oberst for 1. Thronblj. Regt. med Værdals Komp. † $\frac{1}{2}$ 1717 af en Sygdom, han om Vinteren havde paadraget sig paa en Fjeldreise. „Hans Regiment havde han i alle Maader sat i er ypperlig Stand baade i Henseende til Disciplinen som til Økonomien. Han forstrakte endog Officererne med Pengesummer forat holde alting i god Stand“. (Militairisk Bibliothek, Christiania 1765, I. S. 274—277). — (Ogsaa Løvendal omtaler ham anerkjendende (Indkomne Memorialier 1711). Han efterlod Enke, hvis Navn er mig ubekjendt, og mindst 1 Søn, Andreas Frederik Hjort, der ogsaa blev Officer.

¹⁾ F. H. Hesse, 1696 Færnik v. Sjæl. Inf. Rgt., 1697 Sekltn., 1700 Prmltnt., $\frac{14}{7}$ 1702 kar. Kapt. og Kapltn. ved 2. Battl. i Flandern, $\frac{16}{12}$ 1704 Kompagnichef ved Prinds Christians Rgt., $\frac{18}{7}$ 1710 Afsked som Major.

²⁾ Refererede Sager 1702 $\frac{29}{4}$; 1703 $\frac{1}{12}$ og $\frac{15}{12}$. — Hjorts Efterfølger som Adjutant hos Harboe var en Premierltn. Willum Braem, Brodersøn af hans Svoger. Braem fulgte med Harboe til Ungarn, fik $\frac{11}{10}$ 1704 Kapt. Kar., blev $\frac{20}{2}$ 1706 Generaladjutant ved Korpset og fik $\frac{3}{8}$ 1708 Oberstltns. Kar. † i Wien $\frac{12}{10}$ 1709.

stillede Bataillonerne saaledes, at den ene kunde sekundere den anden.“ Han var høit anskreven hos Marlborough, og Eugen, og fik „à l'envie“ fordelagtige Tilbud om Ansættelse i fremmed Tjeneste¹⁾.

I Oktober 1704 overtog Harboe sit nye Korps, 1 Kyradsers-, 1 Dragon- og 4 Infanteriregimenter, der 1704—5 laa i Vinterkvarter ved Regensburg (Øvrepfalz); dets Tilstand var alt andet end tilfredsstillende, og det var først efter talrige Paamindelser, at Wienerregjeringen opfyldte sine Forpligtelser saa vidt, at Korpset kom i nogenlunde kaupdygtig Stand. Istedetfor efter den oprindelige Bestemmelse at anvende det mod Franskmændene i Italien, ønskede man nu at sende det til Ungarn, der var i fuldt Oprør under Franz Rakoczy; den danske Regjering saa kun ugjerne denne Anvendelse, men gav omsider sit Samtykke dertil. Sidst i Juni 1705 brød Korpset op, blev ved Wien præ-senteret for Keiser Joseph I og rykkede ind i Ungarn, hvor det stilledes under Feltmarskal Grev d'Herbevilles Overbefaling. Med stor Hæder deltog Harboe og hans Regimenter i Slagene ved Waagfloden d. 11. August og ved Somlyo eller Zsibo d. 11. Novbr.; i det sidste kommanderede Harboe venstre Føi, der bestod af hans egne Tropper, forstærkede med et Par østerrigske Batailloner, og gennemførte sit Angreb i den skjønneste Orden, men dog saa hurtigt og kjækt, at Slaget saa af sig selv var afgjort, inden høire Fløi, der havde haft en noget besværligere Fremrykning, naaede frem; Fjendens Skyts og Bagage gjordes til Bytte. Dette Slag gjorde Ende paa Krigen, men ikke paa de danske Troppers Trængsler, der tværtimod forøgedes tildels ved den af Ungarerne førte Guerillakrig, men mest ved den keiserlige Regjerings Uefterrettelighed og Pengemangel, og det skjøndt denne i Betragtning af de danske Troppers udmærkede Holdning betalte dem „bedre, eller rettere ikke saa slet, som sine egne Regimenter.“ De Breve, man har fra Harboe paa dette Tidspunkt, bestaa mest af Beklagelser over, „at dette smukke Korps skal forkomme og krepere saa ynkeligt“; at man Intet

¹⁾ Militairisk Bibliothek I. S. 671. Refererede Sager 1709 %/.

kan opnaa i Wien uden Bestikkelse, og at den herskende Misfornøielse har givet sig Luft i onde Rygter om Harboe selv, den danske Gesandt i Wien, Kammerherre Weyberg, og Korpsets Overkrigskommissær, Justitsraad Rosbach; mod den Sidste blev som bekjendt efter Korpsets Hjenkomst reist Sag for Underslæb. Fra d. 15. April til d. 24. Juli 1706 var der Vaabenstilstand, uden at dog Forholdene derved bedredes; netop som der endelig blev Haab om lysere Dage, idet Korpset efter Vaabenstilstandens Ophør tiltraadte Tilbageetoget fra Siebenbürgen, hvor det havde været disloceret i og om Klausenburg, blev Chefen d. 29. Juli dræbt ved et Vaadeskud af en Skildvagt, der var posteret udenfor hans eget Telt, hvor han havde samlet endel Officerer ved sit Taffel. Dette skete ved Egeroth, ikke langt fra Nagyvarad (Grosswardein)¹).

Hans Lig blev ført til Hjenmet. D. 30. April 1707 fik Kommandanten i Rendsborg, Brigader Lave Hohendorf, og Chefen for Holstenske Artilleri, Oberst Wilster, Ordre angaaende de Æresbevisninger, hvormed det skulde modtages, naar det passerede Fæstningen; 2 Batailloner og Artillerikompagnierne skulde paradere, men der skulde ingen Salver afgives²). S. A. blev det i Roskilde Domkirke nedsat i en prægtig Kiste af graat og sort Marmor, efter Sigende forarbejdet af Didrik Gerken³). Ved Hovedenden er indlugget Harboes Vaaben og derunder følgende Indskrift:⁴)

M. S. Per illustr. quondam et generos. | Dn. | Dn. Andreas Harboe | equ. Danebr. | in. copiis pedestr. | S. R. M. Dan. et Norveg. etc. | locum-ten. general. etc. | D. XIII Mai. anno O. R. CIOI)CXLIIIX. | Aggershusia in Norvegia | natus

¹) Historisk Tidsskrift 5 Række II. (J. Forchhammer, Det danske Hjalpekorps i østerrigsk Tjeneste 1704-9). — v. Ziegler u. Kliphausen, Historischer Schauplatz u. Labyrinth der Zeit. II. (Leipzig 1718) S. 1081. A. Hojer, K. Fridr. des Vierten glorw. Leben I. S. 102.

²) Registratur over kgl. udfærdigede Expeditioner s. A.

³) Steen Friis, Roeskilde Domkirke, 1. Udg. II. S. 99 (jvf. 2. Udg. S. 43.)

⁴) Indskriften, der godhedsfuldt er afskrevet af Hr. Herredsfoged H. Dahlerup, staar helt igjennem med Capitalskrift. En anden Indskrift paa Tydsk (maaske fra Indgangen til Gravhvelvingen?) findes i Marmora Danica, Appendix S. 287; den angiver Fødselsdagen til 8. Mai (jvf. ovf. S. 2, Anm.).

funesto casu hora post merid. III ad diem XXIX Julii anno salut. MDCCVI | in castris ad Waradinum in Hungar. positus | occubuit | cujus nunc ossa | ab relictis cariss. pignoribus | hoc pie condito loculo | adservantur. |

Over Indgangen til Begravelsen er anbragt en hvid Træplade, hvortil Harboes Kaarde og Kommandostav ere fastsømmede korslagte. Begravelsen findes i Domkirkens yderste Hvælving under Yderkorets Gulv og er oprindelig indrettet af Iver Vind til Grundet; senere erhvervede Peter Bülcke den. Jesper Hjort og to af dennes Børn ere nedsatte i samme Grav; nu findes der kun een Kiste foruden Harboes. Ved en Kommissionsdom af 10. Novbr. 1742 tilkjendtes Graven Harboes Arvinger paa Betingelse af, at de inden 6 Maaneder skulde fornye Koncessionen, men da dette ikke skete, blev den erklæret hjemfalden til Kirken, dog med Forpligtelse til at lade Harboes Monument staa urørt¹⁾.

Under sin Bortkommando havde Harboe gjort flere Besøg i Hjemmet: ved det sidste havde han sammen med sin Hustru gjort Testamente, hvorved hun fik Ret til at hensesidde i uskiftet Bo mod at udbetale 10000 Rdl. til deres eneste Barn Fru Helm, der efter Begges Død skulde være Universalarving. Dog skulde til den Tid Generalindens to Sønner af første Ægteskab forlods have udbetalt 4000 Rdl. til lige Deling; tidligere havde de hver faaet 4000 Rdl., saa at de nu med Ære kunde erhverve deres honnête Subsistence, hvorfor de maatte være deres Stiffader taknemmelige²⁾. — Datteren af Anna Bülckes første Ægteskab var tidligere død³⁾.

¹⁾ Behrmann, Roeskilde S. 112. Hofmans Fundatser VII. S. 23 f.

²⁾ Sjel. Registre 1704 $\frac{1}{5}$. — Den ene af Jesper Hjorts Sønner er ovf. omtalt. Den anden, *Peter Hjort*, blev 1687 Lærling i Søetaten, $\frac{29}{12}$ 1691 Lieutenant, $\frac{28}{12}$ 1695 Kapitlnt., $\frac{31}{12}$ 1697 Kapt., $\frac{9}{3}$ 1708 Komd.kapt., $\frac{23}{1}$ 1711 Kommandør, $\frac{29}{6}$ 1714 Schoutbynacht, $\frac{30}{12}$ 1719 afgaaet med Pension efter i den foregaaende Krigsperiode at have været meget benyttet som Skibs- og Eskadrechef (Jvf. Garde, Efterretn. om den d.-n. Sømagt, II. Reg.). Chr. Ulr. Gyldenløve udtaler, at man „hverken kan sige meget godt eller ondt om ham“ (Refererede Sager 1711 $\frac{6}{4}$). Begr. i Frue Kirke i Kjøbenhavn $\frac{1}{4}$ 1733, 63 Aar gl.; hans Hustru Else Müller begr. smstds. $\frac{11}{1}$ 1757. 61 Aar gl. De havde 8 Børn. (Se Lengnicks Stamtavle Henrik v. Müller).

³⁾ „Jungfer *Christine Margrethe Harboe*“ forekommer 1683 87 jevnlig som

Generalinde Harboe overlevede sin Mand og boede i mange Aar i den af ham byggede Gaard i Rendsborg. Hun havde gode Kaar, og hendes Husstand bestod 1718 af Kudsk, Tjener og 3 Piger. Hvorledes hun 1713 og 1721 modtog høie Gjæster er tidligere omtalt¹⁾. Hendes Dødsaar er ubekjendt.

Hendes eneste Barn af sidste Ægteskab, *Ursula Cathrine Harboe*, var født d. 5. Septbr. 1678 og døde d. 16. Novbr. 1718²⁾, altsaa før Moderen. Den 19. April 1698 ægtede hun i Glückstadt *Frederik Christian von Helm*, født d. 31. Marts 1670 i Glückstadt, hvor hans Fader Johannes von Helm var Raad og hans Bedstefader Frederik von Helm Kantsler ved det kgl. Regeringskancelli, Familierne Harboe og Helm vare vistnok tidlig komne paa en venskabelig Fod, thi da F. C. v. Helm 20 Aar gammel reiste udenlands, ses det, at Jens Harboe gennem den nederlandske Gesandt i Kjøbenhavn, Baron Amerongen, har skaffet ham Anbefalinger til Haag, hvorfra han ved Nyaarstid takkede³⁾. D. 13. Septbr. 1697 fik Helm Bestalling som Kammerjunker og vistnok samtidig som Krigssekretær med en Gage af 1200 Rdl. Ved Jens Harboes Fratrædelse maatte han ogsaa forlade Krigskancelliet; fra 1704 opføres han som opvartende Kammerjunker hos Frederik IV, indtil han d. 9. April 1707 fik Titel af Etatsraad og blev Landfoged i Søndre-Ditmarsken. Han boede i Meldorf, men under Krigen 1713 opholdt han sig i Glückstadt og sendte General Scholten Efterretninger om Fjenden⁴⁾. Han udnævntes d. 26. Marts 1735 til Konferentsraad og blev i Landfogedembedet til sin Død d. 8. Juni 1744. D. 16. s. M. blev han „Abends sollenniter beerdigt, da er von Landesgevollnächtigen

---

Fadder i Glückstadt. 2/3 1688 blev i Roskilde Domkirke „Oberste Haerboes Daatter nedsat udi Landsdommer Haerboes (sic!) Graff“.

¹⁾ Designation over Kopskatten i Rendsborg 1718 (Rigsark.).

²⁾ Efter hendes Ligsten, som for nogle Aar siden er funden i en privat Have i Meldorf (ved Hr. Pastor E. Lilie).

³⁾ Indkomne Breve 1690 Novbr. og Decbr. Om Amerongen se Nyt hist. Tidsskrift I. S. 514 og II. S. 233.

⁴⁾ Breve til Scholten, Pakke D (Rigsark.). Helm forseglar med et Vaaben, som Familien, der dog neppe er adelig, ogsaa ellers har brugt: Skjoldet delt, i 1. Felt en Vinranke, i 2. tre Ax; paa Hjernen en Vinranke mellem 2 Ax.

getragen, von den membris des consistorii im Vorgang, von den Landschaftsgliedern und einigen andern erbetenen Personen im Gefolge begleitet; jedoch seiner eigenen Anordnung gemäsz ohne Parentation und Geläute*. Af mindst 5 Sønner¹⁾ efterlod han 3, der arvede Godset Hoveneck, som deres Moder havde faaet efter sin Farbroder (jvf. ovenfor S. 26). De to yngste Sønner (Gottfred Chr. og Fr. Chr. von Helm søgte allerede under 11. November 1746 om Tilladelse til at udstykke og sælge Godset, da de paa Grund af den i Grevskabet Oldenburg grasserende Kvægsyge og de deraf følgende uheldige Konjunkturer („bei diesen gefährlichen und weit aussehenden Zeiten“) vanskelig vilde finde en Kjøber til den samlede Eiendom. Godset existerer ikke mere²⁾.

---

¹⁾ *Andreas Frederik H.*, døbt $27/3$ 1699 i Holmens K. i Kjøbenhavn, $31/12$ 1717 Fændrik v. Garden tilfods, $28/10$ 1719 Sekltnt., $18/3$ 1726 Prmlnt., † $17/8$ 1726. — *Ulrik Carl H.*, $12/11$ 1725 Sekltnt. v. Dronn. Livrgt., $20/11$ 1730 Prmlt., $25/7$ 1736 til Drabantgarden (m. Kapt.s Rang) † $1/6$ 1737. — *en Søn*, der næppe har været dansk Officer, stod ved Faderens Død som Ritmester i polsk-sachsisk Tjeneste. — *Gottfred Christian H.*, døbt $8/3$ 1711 i Meldorf (bl. Fadderne Oberst Hjort), $12/3$ 1734 Færnik v. Dronn. Livrgt., $12/10$ 1736 Sekltnt., $3/2$ 1744 Prmlnt., $30/3$ 1747 Kapt., $10/10$ 1759 Major, 1764 Afsked. † $30/1$ 1750 m. *Ursula Margrethe Moldenit*, Claus's Datter, døbt $6/7$ 1706 i Meldorf; de levede begge 1772 (Enkekassen). — *Frederik Christian H.*, $6/4$ 1739 Kancelliraad, $2/3$ 1750 Kancellist v. Overretten i Gottorp, $14/8$ 1761 Sekretær og Arkivar, $1/5$ 1767 Justitsraad, † $30/6$ 1769. (A. D. Jørgensen, De danske Rigsarkivers Historie, S. 194; Møllers Rangspersoner).

²⁾ Meddelelser fra det storhertugl. Arkiv i Oldenburg.